PANURUS

FUGLE OG NATUR I SØNDERJYLLAND
OAS OG DOF SØNDERJYLLAND

50. ÅRGANG 2016 NR.2

Indholdsfortegnelse

Om Panurus	3
Kort nyt	4
Der var engang	6
En sortspætteomflytning	8
Da uglen tændte lyset	10
Brev fra en gammel fugleelsker	12
Digt af Mette S Hansen	13
En boganmeldelse	14
Den store klippedag	15
OAS's store Sønderjyllandssafari	16
Digt af Mette S Hansen	17
Nyt fra ATLAS III	18
Om Viben	19
Formandens kikkert	21
Digt af Mette S Hansen	22
Set og Hørt	23
Fugleture	24

Forsidebilledet: Knopsvanehan
Foto: Bjarne Nielsen

Bagsidebilledet: Lanssvale
Foto: Torben Andersen

OM PANURUS

AF GABOR GRAEHN

Mens sommeren har holdt indtog i Danmark er jeg ved at lægge sidste hånd på dette nummer af Panurus, OAS' og DOF-Sønderjyllands fælles blad, som nu udkommer i sit 50. år.
Det er igen lykkedes at fylde nummeret med spændende artikler, som rækker fra de vilde sortspætters familieforhold og flyttemønster, natugleunger som årsag til stigende el-forbrug til forskellige medlemmers beretning om deres måde at se på fugle og til dels formulere deres oplevelser i digtform. Bladet informerer om, hvad der er set i landsdelen og hvad der tilbydes af spændende ture, foredrag og kurser.
Har du ikke lyst til at yde en frivillig indsats? Der er flere måder, at bidrage på. I det små gælder det om at passe på naturen, måske fjerne lidt skrald når du alligevel er ude i naturen og bare tænke på naturen (og klimaet, som er uløselig forbundet hermed) i dagligdagen.
Udover at melde sig ind i og dermed støtte foreningerne som DOF og OAS er der som altid brug for mere aktive medlemmer, som laver en ekstra indsats. Der kan nævnes arbejdet i foreningernes bestyrelse, guidning af fugleture, kontakt til det grønne råd og ikke mindst en aktiv indsats i selve naturen.
Her giver bl.a. Fugleværnfonden, som også holder sin 50-års fødselsdag, mulighed for selv at beskytte nogle enestående reservater i Sønderjylland. Her i landsdelen har vi fx. Stormengene, Sølsted Mose, den nye Bremsbøl Sø og ikke mindst Søgård Mose. Der er behov for aktiv naturpleje, bl.a. den 3.september, hvor opvækst af birkekrat igen (og igen) skal ryddes for at forsvare den sårbare mose-natur. Hvert reservat har sin egen arbejdsgruppe, som har brug for medlemmer, der vil hjælpe med at passe reservaterne, holde øje med artsudvikling og kontakt til de tilgrænsende lodsejere. Var det ikke noget for - ja – netop dig? Så tjek lige http://www.fugleva ernsfonden.dk/frivi lligt-arbejde og kontakt fonden og den lokale arbejdsgruppe. Undertegnede kan ligeledes kontaktes for at formidle kontakten.

Et andet mindst lige så pressende problem er arbejdet med dette blad. Jeg har nu været ansvarlig redaktør siden 2011, desværre uden co-redaktør i år. Situationen er ikke holdbar og jeg har derfor brug for en (eller nok heller flere) afløser(e), hvis bladet også skal udkomme i 2017. Arbejdet består i både indsamling af materiale og kontakt til skribenterne på den ene side og opsætning af bladet ved hjælp af et brugervenlig DTP-program på den anden side. Erfaring med DTP-programmer er altså ikke nødvendig, viljen og gennemsnitlige IT-kundskaber er tilstrækkeligt. Jeg vil selvfølgelig sørge for oplæring m.m.

Så tænk over det og kontakt mig, jo flere jo bedre... Jeg glæder mig til at høre fra dig.

KORT NYT

Vores ynglende store skalleslugere

af Kaj Abildgaard

Så har vi igen gennemgået alle vores opsatte kasser til den store skallesluger. Det har også denne gang været utroligt spændende. Kommer der nu farende en moderfugl forskræmt ud af kassen, eller kikker der et par ugleunger forskrækket op.
Resultatet blev 22 sikre kasser besat med stor skallesluger. Dvs. enten så vi en fugl på reden, eller også kunne vi se æggene. I forhold til sidste års 28 ynglende fugle er det selvfølgelig en tilbagegang, men nogle kasser har været i stykker og vil blive pillet ned eller repareret. Jeg ser derfor fortrøstningsfuldt frem til resultatet for næste år.
Med hensyn til ugler så har de stort set uændret været at finde i 8 kasser.

Stor Skallesluger Foto: Torben Andersen

Feltbestemmelse af rovfugle
Foredrag med Klaus Malling Olsen

Torsdag den 27. oktober 2016, kl. 19.30 – 22.00 Sted: Haderslev. Nærmere vil blive oplyst på DOF Sønderjyllands hjemmeside.
Rovfugle fascinerer de fleste. Klaus Malling Olsen udsendte sidste år en revideret udgave af bogen "Rovfugle i felten" og denne aften udreder han kendetegn på de rovfugle, der er mest aktuelle sidst på året: Havørne i forskellige aldre, mus- og fjeldvåge, spurve- og duehøg samt blå kærhøgs forskellige aldre.
Disse arter af rovfugle er der gode chancer for at observere her i det sønderjyske.
Foredraget henvender sig til alle, der er interesserede i fugle.
Alle er velkomne og der er gratis adgang.
Arrangør: DOF Sønderjylland

Kursus med Klaus Malling Olsen:
Det sene efterårs vand- og vadefugle samt småfugle

Fredag den 28. oktober kl. 16 - 21
samt tur i felten enten lørdag den 29. oktober eller søndag den 30. oktober

Kurset er en opfølger på sidste års velbesøgte arrangement – men alle kan være med. På dette års kursus kigger vi på det sene efterårs vand- og vadefugle samt småfugle. Du lærer at kende hjejle fra strandhjejle og de sjældne tundrahjejler, får tips til rødben og islandsk rødben samt de sene ryler. Småfugle som torn- og bjergirisk, de forskellige lærker, engpiber, skær- og bjergpiber er arter der gennemgås før vi på ekskursionen om lørdagen eller søndagen forhåbentligt får lejlighed til at efterprøve kendetegn i felten. Formentlig med de overnattende blå kærhøge i Kongens Mose som et flot punktum.

Program:

Fredag den 28. oktober kl. 16 – 21. Alle deltagere mødes på Røde Kro. Gennemgang af udvalgte arter, som vi har chancer for at finde i felten efterfølgende. Klaus Malling Olsen melder ud, hvilke lokaliteter vi skal besøge på turene i felten efterfølgende. Vi aftaler samkørsel. Vi spiser aftensmad på Røde-Kro.

Efter den fælles teoretiske gennemgang om fredagen deles deltagerne, så nogle kommer med på tur i felten om lørdagen, andre om søndagen.

Lørdag den 29. oktober / søndag den 30. oktober begge dage kl. 9 -16/17. Hele dagen i felten. Vi tager på tur til de lokaliteter, der har rummet flest fugle den seneste tid. Om det bliver Vadehavet, marsklandet eller den østlige del af Sønderjylland afgøres ud fra dagsfriske rapporter. Vi håber på godt med fugle, der vil blive gennemgået grundigt i felten.

Pris: 450 kr. som dækker teori om fredagen samt aftensmad med 1øl/vand fredag aften. Tur i felten enten om lørdagen eller om søndagen. Kursusafgiften opkræves, når deltagerne er blevet optaget på kurset. Øvrig forplejning og transport er for egen regning. Kurset er kun for DOF-medlemmer og der er begrænset deltagerantal.

Tilmelding til: Lene Rasmussen, lene@teppel.dk; 21 65 71 99
Ved tilmelding bedes du anføre,
hvilken dag (lørdag eller søndag) du gerne vil deltage i turen i felten.
Arrangør: DOF Sønderjylland

Foto: Torben Andersen

DER VAR ENGANG - I KELSTRUP
EN LILLE HISTORIE OM HVORDAN TO PAR SORTSPÆTTER BLEV TIL EN

AF HANS CHRISTENSEN

I Kelstrup Plantage, hvor sortspætten indvandrede for over 25 år siden, har der i en del år været to ynglepar. Kelstrup Plantage er som en af de få i Sønderjylland stor nok til mere end et par. Når der har været 2 par (vest og øst) har det ene typisk været ved p-pladsen, det andet ved Hønsnapvej. Den lidt klumpede fordeling med ca. 1 km imellem beror på, hvor der er mulighed for redetræer, men i øvrigt færdes de godt rundt omkring, sikkert inkl. Holbøl Søndermose og Rode Mose, for at skaffe føden. Sortspætterne bliver indberettet som sikkert ynglefund i Atlas III og er som fokusart korrekt bearbejdet af den kvadratansvarlige (Gerda Bladt) til 2 sikre ynglepar i foreløbig 2 af de 4 atlasår. Rode Mose ligger i øvrigt i nabokvadratet, men skulle der ses sortspætter dér, er der nok ikke så stor fare for at de bliver indberettet i atlas, hvis man ved de nok kommer fra Kelstrup Plantage.
Anders Nielsen fra Aarhus Universitet har i år haft et stemmeprojekt kørende i en række sortspætteskove, hvor Kelstrup Plantage med 2 'nemme' par naturligvis blev valgt. Lytte i 40 min. ca. ugentligt, og så videre til næste par. For at kvantificere sortspætternes brug af stemmer gennem yngletiden, herunder lokale forskelle og andre arter.
Det vil naturligt være de mest syngende og territoriehævdende fugle (spætter f.eks. 'skrigende', trommende) der er lettest at blive opmærksom på som atlasoptæller. Som nedenstående viser er det ironisk nok ofte lige omvendt. Ynglepar er meget stille, mens meget skrigende/syngende/trommende spætter meget tænkeligt er ikke-udparret, og kun tid og obserens tålmodighed vil vise om det bliver til yngel (efter min mening en vigtig fejlkilde til spætter i Atlas).

I mange år har der været et individuelt kendskab til de voksne fugle i Kelstrup Plantage via deres farveringe. Fuglene er observeret i og uden for yngletiden. Da nogle oprindeligt er ringmærket som unger, har disse både en kendt alder og en kendt oprindelse. Voksne fugle kan desuden være ringmærket som 1k eller 2k+ (k=kalenderår), hvor de første altså har kendt alder. Flere af ynglefuglene var efterhånden noget over den gennemsnitlige levealder for ynglepopulationen, der ligger på godt 3 år, lavest for hunner.
I vinteren 2015/16 forsvandt hannen i det vestlige par, den var blevet 10 år gammel. Hunnen, der selv er 8 år gammel var fortsat til stede. I det østlige par var hannen 6 år og hunnen (sidst aflæst før yngletiden 2016) var blevet mindst 6 år. I vinters blev desuden ringmærket en ny hun i skoven.

Foto: Claus Halkjær

Det gik sådan set meget godt i øst, og sortspætterne var svære at finde, fordi etablerede ynglepar typisk er meget stille. De hakkede et nyt redehul ud og har efter observationerne haft unger fra ca. 22.april. **Men herefter skete der noget uventet**.
Så stille der var i øst, var der til gengæld ikke ved p-pladsen. Den gamle ynglehun oprettede både et bestemt trommetræ og begyndelsen til flere nye huller. Trommetræet og det største af de nye huller var ved p-pladsen. Til tider var der også en anden sortspætte, nok den unge hun fra i vinters. Måske kun én gang i området (19.marts) så vi en han i området. Flere har haft fornøjelsen af at høre trommeriet fra første

parket. Dem der så den var måske lidt overrasket over at en hun kan tromme. Til dette kan jeg oplyse at **hanner og hunner mestrer alle kald og trommelyde lige godt**, det gælder også for grønspætte og lille flagspætte, og sikkert flere spætter.
I østparret var 22.april berammet til at få den manglende aflæsning af hunnens farveringe, da det var et godt tidspunkt samtidig at se (på rugeafløsningens form dvs. længde) om

Foto: Per Bangsgård

rugningen på æg var blevet til rugning/fodring af små unger. Det blev 4,5 timer hvor udelukkende hannen sås, idet der var 3 fodringer (dog sås – meget usædvanligt - også en sortspætte flyve over området med kvi-kald ('sang'). Hannen havde nødtvungent måtte forlade de små unger kort, for selv at hente mad til dem i en fart (15-30 minutter). Hunnen sås ikke - og der blev derfor obset igen 25.april.

(Sortspætten er så stor i forhold til sit huls dybde at man allerede i starten normalt kan se noget af fuglen rage ud, nemlig den yderste spids af halen, når den dykker ind i hullet for at fodre de nyklækkede unger)

25.april klarede hannen stadig opgaven selv, der blev indenfor 2 timer set én fodring, hvor hannen selv var væk 25 minutter. Men **der var også en uønsket gæst**, som viste sig at være hunnen fra vestparret. Hunnen fløj flere gange over området med kvikald eller bankede i lange perioder i kanten af hullet i et nabotræ, men mest særpræget var at den 3 gange 'mobbede' direkte ved redehullet – og blev jaget væk af hannen. Hannen 'vidste' altså nok at det var den forkerte hun.
Alt dette oplevede jeg fra første parket, god siddepost, passende afstand, teleskop.

Hvornår hannen måtte opgive at holde liv i sine små unger alene vides ikke, men **få dage senere så Kurt Knudsen et godt spor** (bl.a. pga. allikekaldet, som sortspætter bruger i en mødesituation, altså er der mere end én) ved p-pladsen og nord for.
Da der 29.april i 1,5 t ikke var aktivitet ved østhullet valgte jeg at følge Kurt's spor. Da der ikke var løjer ved p-pladsen, checkede jeg den tidligere yngleafdeling nord for. Og vips, her sad en hun ved et tidligere påbegyndt hul, som allerede havde været under observation et par måneder. Hunnen var meget lidt sky og jeg kunne derfor hurtigt få bekræftet vha. farveringe, at det var vesthunnen. Godt ½ t efter jeg havde fået arrangeret et godt obs.sted var der så et arbejdsskift. Hannen der kom for at overtage arbejdet var identisk med østhannen. Hvilket jeg på det tidspunkt næsten forventede, men alligevel en meget mærkelig oplevelse i det store arbejde hvert forår med at kortlægge en 'sønderjysk' ynglebestand, der i de senere år har ligget på 20-30 ynglepar, hvoraf ca. 5-8 tyske.

I skrivende stund (ca. 1.maj) ser det ud til, at dette par indenfor 14 dage kan opgraderes til revirpar (når hullet er færdigt) og senere ynglepar (når de ruger fast).
Hvad hunnens rolle i denne højst usædvanlige udvikling er, kan man højst gisne om. Hvordan den østlige hun er bortkommet kan der tænkes flere årsager til, hvor den vestlige hun er én af dem.
Hannen har i sit første kuld i år ikke fået videreført sine gener, på den anden side havde vesthunnen på dette tidspunkt heller ikke fået videreført sine gener. Ved dét mærkelige sammentræf der blev observeret fra 29.april ser det ud til begge alligevel får videreført deres gener. De er nogle erfaringer rigere, både i kraft af deres alder, men også pga. hændelserne ved østparrets redehul ca. 22.-25.april.

EN SORTSPÆTTE-OMFLYTNING

Følg med på rejsen - fra den var redeunge i Kollund 2015 til den blev ynglefugl i Gram 2016

AF HANS CHRISTENSEN

Med årligt noget over 10% 'genmeldinger' af de ringmærkede sortspætteunger vha. senere farveringmærkning som voksne er der gennem knap 35 år kommet mange interessante omflytninger.
Da ynglefuglene i en skov hævder et meget stort territorium og ofte også er der året efter (yngler i gennemsnit 2 gange i deres dog ret korte liv), må deres unger i løbet af sommeren, efteråret eller næste forår typisk søge sig et eget territorium. Sådan er livet typisk for en standfugl. For sortspætter har det vist sig at ske ved at flyve ud af skoven mod en ny skov, der kan ligge i alle mulige retninger. For den mængde unge sortspætter der i Christensen (2002 i D.O.F.T.) havde opnået at blive udparret lå spredningen for både hanner og hunner på små 30 km. Var beregningen lavet på datamængden i dag var mønsteret nok nogenlunde det samme. 30 km er knap halvdelen af hvad der kan præsteres inden for undersøgelsesområdet (se kort). Genmeldte sortspætter, der ikke var blevet udparret, havde opnået en noget kortere afstand, især hanner (ca. 10 km) mod hunnernes ca. 20 km (Christensen 2002). Deres videre skæbne er uvis, idet der også er den mulighed at de flyver ud af undersøgelsesområdet og bosætter sig.
Kortets sorte skove er de lokaliteter der i perioden 1982-2015 mindst en gang har været yngleområde for sortspætte.

En lidt særlig hændelse skete for en sortspætteunge fra Kollund 2015. I løbet af 2016 formentlig den længste omflytning for en fugl der blev ynglefugl. I korte træk var forløbet:

1. Kollund skov: 4 unger ringmærket 11. maj 2015 18 dage gamle. Dvs. kuldet var startet 8. april og med udflyvning beregnet 19. maj
2. Draved skov: Den indtil nu eneste unge fra kuldet (en han) observeret fra omkring nytår 2015/16 og farveringmærket 20. februar (ved hvilken lejlighed det danske ringnummer 6273455 blev kendt). Herefter set (aflæst) 3 gange frem til 8. april, og det var tydeligt at fuglen ikke var udparret på det tidspunkt. En obs på Dofbasen 15. april kan fint være denne fugl. Derefter, har jeg frem til starten af maj fundet skoven tom for sortspætter
3. Gram Storskov: I starten af yngletiden virkede lokaliteten sortspættefri, men i april skete der noget. Samme farveringmærkede han dukkede op med en hun ved sidste års redehul i skoven. Dens farveringe er foreløbig aflæst 21. og 24. april og fuglen er registreret som ynglefugl, dvs. med fast rugning fra før 30. april

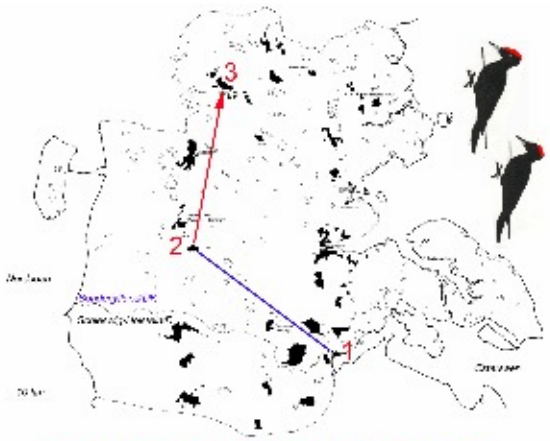

Cop.6273455 - han sortspætte 2015-16

Omflytningen fremgår på kortet, som om fuglen var fløjet fugleflugtslinien, som er ca. 35 km fra Kollund til Draved og det samme videre til Gram. Givetvis har den fulgt en række skove (med optagede

Foto: Klaus Malling Olsen

yngleterritorier) og derved fløjet længere end de tilsammen 70 km. Den korteste vej fra Kollund til Gram er ca. 60 km, som man kan se går gennem meget skovfattige områder i Midtsønderjylland.

Man kan undre sig over at den valgte at flyve videre fra Draved, der ligesom Gram i over 10 år har været ynglelokalitet for hver 1 par sortspætte. Men i Draved var tilsyneladende begge gamle ynglefugle forsvundet (dvs. nok døde) siden sidste år, og tilsyneladende dukkede der ikke også en ny hun op (en obs på dofbasen angivet som hun tillader jeg mig af egen erfaring at mene kan være en forkert kønsbestemmelse, f.eks. når fuglen sidder i dårligt lys højt oppe i en krone). Hannen brugte derfor en del reklametrommer i februar-april, dvs. kvikald (sang) og trommen. Tilsyneladende forgæves.

I Gram var sidste års ynglepar ligeledes forsvundet i løbet af vinteren. Men enten i Gram eller undervejs har den nye han så fået kontakt med en ny hun. I Gram blev der typisk nok ikke brugt ret mange reklametrommer, da først yngleparret var en realitet

Man kan gætte sortspætten har fået mere ud af flytte fremfor at være blevet i Draved, uden måske at være kommet til at yngle det første år. Men det har været dens held at blive udparret i Gram, ikke noget den har kunnet kalkulere med i forvejen.
At parret så lige finder et gammelt redehul at yngle i kan bero på det ret sene tidspunkt.

Det ville have taget ca. en måned at lave et nyt hul. De overtog i øvrigt hullet efter en huldue (26. marts), som havde måttet afgive hullet til en spætmejse (hullet helt muret til 13. april). Jeg fik desværre ikke set spætmejserne blive gjort hjemløse, men det har sikkert været et voldsomt skue, da spætmejsen er en temperamentsfuld lille fætter (Panurus 3, 2012).

Eksemplet viser derfor også lidt om værdien af, at sortspætterne af og til udmejsler nye redehuller, selv om der er gamle i overskud. Fra år til år er ca. halvdelen af redehullerne i sønderjyske bøgetræer nye, mens resten er genbrug af gode, gamle huller.

Sortspætter efter 20. april i Draved skov må derfor være nye!

I 2016 er der ca. 16 ynglepar i Sønderjylland (-6) og 5 (-3) i den tyske del af undersøgelsesområdet. Tal i parentes: Ændringen siden 2015, altså nedgang. De danske af yngleparrene figurerer i Atlas III, de tyske på ornitho.de.

Foto: Claus Halkjær

DA UGLEN TÆNDTE LYSET

EN HISTORIE FRA LANDET

AF JESPER TOFFT

I 20 år har vi nu boet her på gården mellem Bovrup og Blans – og i stort set alle årene har vi haft kortere eller længere besøg af ugler, både ude i træerne omkring og inde i stald og lade. Vi fik i slutningen af 1990'erne sat redekasser til både slørugle og natugle op, men det hjalp ikke meget de første år.

De 5 natugleunger er netop blevet ringmærket af Klaus Dichmann, og ligger i en trailer før de kommer op i reden igen.

Det meste af uglebesøget har bestået af længere ophold af slørugler på høloftet, især efterår og vinter. Flere gange var der tegn på yngel, men det er kun i et enkelt år blevet til unger – 4 stk. Efter de strenge vintre 2010-12 har vi desværre ikke set noget til slørugler. Til gengæld er natuglerne kommet tættere på.

I flere år har de været hørbare med tuden og skrig om efteråret, men jeg fandt aldrig ynglebevis. Først i 2015 ynglede de med sikerhed i redekasse i et lille stykke skov ved bækken og fik to unger. I foråret 2016 kiggede jeg forgæves ved de to opsatte uglekasser – men der var ingen tegn på yngel. Natugler markerer især territorium om efteråret, og når man bor lige op ad dem, lægger man mærke til, at de kan være fuldstændig tavse efter nytår. Så en dag fik jeg den tanke, at det kunne jo være, at natuglen var flyttet ind i sløruglekassen - selvom det slet ikke er normalt med natugler ynglende i bygninger. Og sørme nok – en dag i april lå der hele 5 endnu blinde natugleunger i sløruglekassen! Trods det, at vi ikke havde hørt en lyd eller på anden måde bemærket noget omkring kassen – om end uglerne hele vinteren sad på bjælker på høloftet.

5 unger i et natuglekuld er usædvanligt mange – så der må have været godt med føde. Alle fem voksede op og forlod reden successivt hen over en uges tid. Den første må være spadseret langs væggen af staldbygningen og så gået indendørs, for pludselig sad den inde i stalden i et vindue. Fuldstændig stiv i håbet om ikke at blive opdaget. Bagefter ville den altså højere op, og selvom disse unger ikke kan flyve når de forlader reden, er de i stand til ved hjælp af næb og kløer samt lidt basken med vinger at kravle op ad lodrette træstammer. Og stolper inde i en stald viste det sig. For næste gang jeg kom ud i stalden, var ungen kravlet op ad stolpen med el-kontakter, og havde derved tændt lyset i stalden ved at trykke på knappen!

Nu har den tændt lyset og hænger ubehjælpsomt i el-ledningen

Så er ungen kommet ind i stalden

Den hang nu dér noget hjælpeløs i elledningerne (se fotos). Og kunne ikke komme længere på pga. en tværbjælke. Det endte med at jeg satte den op i reden igen.
I løbet af de kommende dage forlod ungerne reden. Først sad 3 unger i den store hyldebusk uden for reden, og de to sidste unger var endnu i kassen. Om aftenen sad alle og skreg mens det endnu var lyst, så man kunne lytte sig frem til dem. Hver morgen sad de et nyt sted, så de flyttede sig rundt ved at gå og baske hen over jorden til det næste træ, som de uden problemer klatrede op i. Man kunne høre den tiggende skrigen fra ungerne både først på formiddagen og fra hen på eftermiddagen. Så solsortene havde nok at gøre med at lave alarm. Hunnen sad hele tiden ret tæt på ungerne om dagen og holdt vagt. Når det blev aften varslede hun, når hun så mig, men var tavs om dagen. Så det kan ikke være blevet til megen søvn for uglemor: jagt om natten og vagtpost om dagen.

De sidste to unger i redehullet

En lille uge efter at de alle havde forladt reden, kunne jeg ud fra skrig kun identificere 2 unger. Jeg ved ikke om måren har hentet de 3 andre, eller om de bare er døde af opstået fødemangel. For det kan vel ikke passe, at kun 2 unger var sultne og skreg efter mad - aften efter aften. Jeg hælder dog mest til det første. De skriger jo hele natten og gør opmærksom på sig selv, så det er sikkert ret nemt for en vaks mår at tage ungerne. De to sidste blev så store, og de ville kunne flyve væk, hvis mår nærmede sig.

Hjulpet op i hyldebusken (øverst) og et par dage senere et stykke oppe i birken.

Både adfærd og udseende på de små ugleunger var jo sjov at følge så tæt på som i éns have, så det blev en både interessant og underholdende periode, hvor vi kunne følge med i familielivet for natuglerne.

Hos sløruglerne var det helt anderledes, da disse bliver i reden til de er helt flyvefærdige, og de flyver først ud af redekassen, når det er helt mørkt.

BREV FRA EN GAMMEL FUGLEELSKER

Kære Panurus-læsere,
Da jeg så vor redaktørs manende opråb, fik jeg lyst til at skrive til jer.

Da jeg på grund af gangbesvær ikke kan deltage i jeres arrangementer (rollator og ingen bil),følger jeg med glæde med i, hvad I fortæller i bladet og nøjes ellers med at følge med i det fugleliv, jeg kan se her i haven. Hver gang jeg oplever noget nyt, kommer der et digt ud af det. (Panurus har allerede brugt et udvalg af dem).

I sin tid, da min veninde, Hedwig, endnu levede, var det hende, der var afhængig af rollator, så derfor blev vor deltagelse i fugleture kun til noget, hvis der var nogen, der tog os med. Længere traveture blev det jo ikke til, men det skete, at jeg deltog alene. Jeg husker en tur fra Trillen og videre til fugletårnet og ind langs søerne der. Jeg husker også en tur i slotshaven i Gråsten, hvor det øsede ned, så det var næsten umuligt at se i kikkert eller med briller for den sags skyld. Men på broen ved parkeringspladsen var vi endelig så heldige at se isfuglen, der boede der.

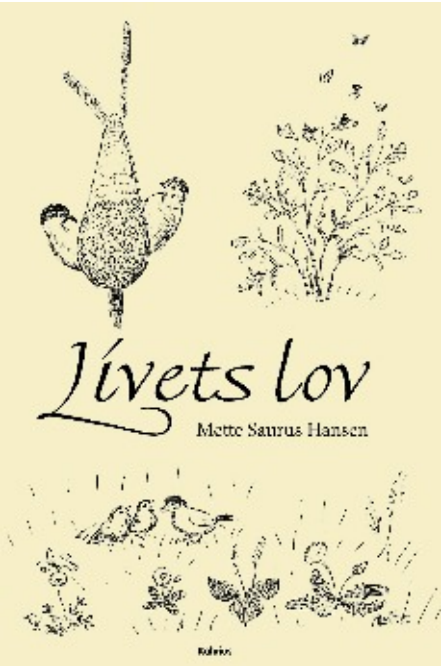

Jeg har en særlig chance for i tankerne at følge jer rundt i Sønderjylland, da jeg kender en masse skove og vandområder i forvejen, så jeg kan se stederne for mig, ganske vist kun, som de så ud før årtusindskiftet.

Det skyldes, at jeg fulgte min mand på hans jagt efter rester af den gamle Sikringsstilling Nord, som tyskerne anlagde tværs over Sønderjylland i en linie fra Slib Sø og til Skærbæk og havdiget ved Rømødæmningen. Den bedste chance for at finde de gamle bunkerrester var der i skovene, der normalt var temmelig vildsomme netop der, hvor de gamle ruiner lå. Så de skove kender jeg også.

I begyndelsen syntes jeg nærmest, at resterne af den gamle krig var utiltalende, og jeg tog mest med, fordi jeg håbede at se blomster og dyr, men min mands blændende fortælleevne gjorde mig efterhånden så interesseret, at jeg en gang, da han havde influenza, holdt hans foredrag om Sikringsstillingen for ham. Alligevel glemte jeg ikke min interesse for naturen, men botaniserede og så efter fugle og andre dyr.
Jeg husker en særlig spændende fugleoplevelse i nordøstkanten af Hyrup Skov. (Lidt syd for Ole Olsens sommerhus). Mens vi søgte efter rester af sprængte bunkers, stødte vi pludselig på et træ, hvorfra der lød den mest vedholdende kvidren. Da vi så nærmere efter, viste det sig at træet var fuldt af etage-lejligheder. Hele stammen ned var der fuldt af huller hvorfra den yndigste lyd af alle de mange spætteunger lød. Hvilken spætteart det drejede sig om, ved jeg ikke, da vi ikke kunne se noget til de voksne. Næste gang, vi kom på de kanter, kunne vi ikke finde træet eller stedet igen.

Jeg husker også Slib sø (*red.: Slivsø*), men det var, før den blev til sø igen. Stillingen gik langs hele sydsiden, og der var også en sti på søbunden, som vi en gang fulgte. Men da stillingen blev bygget, var søen jo også fuld af vand, hvad vi den gang så måtte tænke os til. Jeg har kun set den genoplivede sø på afstand.

Nu, hvor jeg er blevet alene og er færdig med at skrive det, jeg husker fra arbejdet med den gamle stilling, har jeg fået tid til at digte, og Piet Heins Gruk, der jo handler om de små ting, man

oplever i hverdagen, gav mig mod til at prøve selv. Jeg skriver skam også om andet end fugle, og deres adfærd har jeg jo for øje, hver morgen, når jeg spiser morgenmad med udsigt til mit foderbræt. I dag er gråsiskenparret kommet, og i går havde jeg besøg af et stærepar, som så på lejlighed i den eneste af mine stærekasser, der ikke har tabt bunden. Men ak, det ser ikke ud til, at de vil bo der.
Men nu kommer den dejlige tid, hvor der sikkert bliver meget at inspireres af.

Hvis I vil se flere af mine digte, fik jeg kort før jul udgivet en lille digtsamling,"Livets Lov", der handler både om dyr og planter. Den er illustreret med mine tegninger, først med blyant og dernæst trukket op med sort kuglepen og er udgivet på forlaget Kahrius, på hvis webshop den kan købes: www.kahriusshop.dk. Den kan også fås hos boghandleren, som nok skal bestille den hjem først.
Prisen er ca 100 kr. men den skulle også findes på biblioteket.

Med ønsket om et dejligt forår med mange, spændende fugleoplevelser
de venligste hilsener til alle fra

Mette Sarus Hansen
Svalevænget 24
6400 Sønderborg.
m.sarusscott@bbsyd.dk

Gråspurveunger søndag morgen i solskin

AF METTE SARUS HANSEN - FOTO TORBEN ANDERSEN

Se spurveungernes surrende vinger,
når flokken højt over hæk sig svinger.
Endnu er de små og må tigge mad
og flittigt fodres på række og rad.

Forældrene trætte kan slet ikke stå
for dirrende vinger hos deres små.
Så flittigt de fylder de åbne næb.
Selv bliver de magre af alt det slæb.

En snes på rad, der alle tigger.
Med åbent næb de i græsset ligger,
og :"Mad, mad, mad!", det er, hvad de råber,
Imens de trætte forældre håber,
de snart som store kan skaffe mad.

Mit foderbræt gør familien glad.

EN BOGANMELDELSE

AF KAREN RAAGAARD

"I al sin vilde skønhed"
Livet med vandrefalken
Af Niels Peter Andersen
Udgivet af Designmak 2012

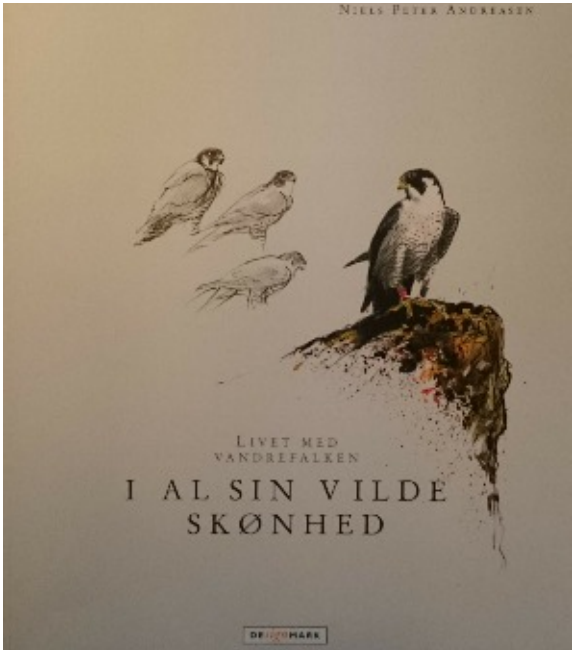

Da jeg i 1987 kørte rundt i Klinteskoven på Møns Klint, sammen med Steen, som jeg siden har delt hus med, var det helt uden viden eller fantasi til at forestille mig, hvad der egentlig var den reelle grund til, at jeg skulle trækkes rundt i den mudrede skov på en gammel Nimbus fra 1947. Vi overnattede i bivuak i øsende regnvejr og tørrede vores sokker i håndtørre-maskinen på cafeteriet på Klinten om morgenen, så vandet drev ned ad ruderne og lugten var uudholdelig. Det var noget af en stroppetur og det eneste, som var nogenlunde godt ved turen var, at den mælk, vi havde medbragt til morgenmaden, havde den helt rigtigt temperatur, ca. 5 grader ligesom luften. Men ellers var alt vådt….også havregrynene.

Men hvorfor skulle jeg slæbes ud på denne tur?? Det har jeg først fornyligt fået svar på. Og det var da jeg læste Niels Peter Andreasens beretning om hans liv med vandrefalken, som han har fortalt om i bogen "I al sin vilde skønhed". Niels Peter var lærer på Rødkilde Naturhøjskole, og Steen have brugt et lille år af sit liv på højskolen i selskab med Niels Peter i året før vores stroppetur.

Niels Peter smittede sine elever med sine fortællinger og sit engagement, og med sin tilgang til naturen, som han også formår at smitte sine læsere, når han fortæller om sit liv med vandrefalken. Ikke blot er den smittende fortalt, men Niels Peter har også tegnet og malet mange af bogens illustrationer selv. Illustrationer man kan lappe i sig, alt imens man misunder, at nogen mennesker kan tegne, som man ikke selv kan, men blot må nøjes med at drømme om.

Historien er også god. Den indeholder beskrivelser af natur og fugle, så begge dele bliver helt levende for en, og der er drama og historisk stof tillige med. Jeg kan kun anbefale andre at læse bogen, og sige tak til Niels Peter for den gode fugleoplevelse.

Steen er sidenhen blevet mere afdæmpet i sine udflugter, men en gang imellem tager vi da soveposen og lægger os en nat på stranden og overnatter. Lidt miljøskade hænger fortsat ved!

Den store klippedag

lørdag den 3. sept. 2015 kl. 13:00 til kl. ca. 17:00

inviteres alle interesserede til en dag, hvor vi vil rydde opvækst i Søgård Mose.
Fornuftig påklædning med arbejdshandsker tilrådes. Vandtæt fodtøj anbefales. Medbring et ørnenæb og en kande kaffe. Tag evt. også en siddeplads med. Jeg tager kage med til en pause med hyggeligt samvær. Vi plejer også at nyde en forfriskning i løbet af dagen.
Tilmelding modtages senest den 1. sept.
Gerne via mail til: e.iversen@stofanet.dk
eller telefon: 74415719.
På Fugleværnsfondens vegne: Egon Iversen.

Læs mere på
http://www.fuglevaernsfonden.dk/fuglereservater/soegaard-mose?task=view&id=13

Søgård Mose set fra øst - Birkeopvækst der ønskes nedklippet

OAS'S STORE SØNDERJYLLANDSSAFARI

AF KAJ ABILDGAARD

Lige hjemkommet fra Den store SønderjyllandsSafari, som vi kalder den, kan jeg næsten ikke få armene ned. Det skete kun, fordi jeg væltede om i sengen og sov i 11 timer efter at have været vågen i 33. Men sikke en tur. Kl.1 natten til lørdag mødtes vi 9 mand og tog af sted under Gabors ledelse. Første art hørtes allerede ved opsamlingsstedet: en natugle. Efter først at have lyttet til nogle agerhøns i mørket midt i Sønderjylland, kørte vi til Magisterkogen for at lytte til nattens stemmer. Her var rørdrum, gøg, savisanger, græshoppesanger, blåhals, kærsangere og mange andre sangere. Hurtigt kørte vi videre til Rømø, hvor vi i Kirkeby Plantage lyttede efter natravn. Der var ingen vind, og månen lyste pænt op, så vi hørte 2 natravnes sang, hvis man ellers kan kalde deres snurren det. Næste stop var ved Småfolksvej, hvor vi gik en tur frem og tilbage. Det gav 31 arter bl.a. skægmejse, vandrikse, græshoppesanger og den næsten sædvanlige rørdrum.

En ud af 29 Pomeransfugle

Videre gik det til Havneby med syngende gulbug og et husrødstjertpar. Ved Helm Odde Marsk så vi stenvender, sandløber, fjordterne, islandsk ryle mm. og yderligere på Sydstranden de eftertragtede hvidbrystede præstekraver. På dæmningen på vej tilbage blev vi passeret af en mandlig hedehøg. Flot, flot. Astrup Engsø med fjordternekolonien gav os 4 atlingænder og igen blåhals og gul vipstjert. Ved Forballum fik vi nok turens clou, som Behrens ville have sagt det. Det var 29 pomeransfugle, som vi kunne iagttage på 50 meters afstand under meget gunstige forhold. Aldrig før har jeg set dem så tæt på, uden at de trak længere bort.

Kl.10 nåede vi til Sølsted Mose. Her havde vi bynkefugl, sortstrubet bynkefugl, skovpibere og minsandten en misteldrossel. Kongens Mose frembød på de forventede traner- i alt 5 - mens en times rundtur i Draved Skov svigtede med spætter. Nørresø derimod gav os 4 sortterner og 20 andre arter. Saltvandssøen og Rickelsbøl Kog var fyldt med vadefugle især islandsk ryle, strandhjejle og klyder. Og så var der en enlig skestork.

Ved Højer var der også masser af vadere. Af de mere specielle 2 kærløbere. Noget af det mest spændene var dog for fotograferne en blåhals ved cafeteriet. Den fouragerede tæt på dvs. inden for 5-10 meters afstand. Efterhånden var vi godt trætte, men skulle dog lige se storken ved Smedager inden vi kørte hjem efter at have set vel over 120 arter.

De første deltagere til næste års tur har allerede meldt sig.

Blåhalsen ved Vidåslusen
Begge fotos: Bent Hylsebeck

Stæreopdragelse

AF Mette Sarus Hansen

Stærefar og stæremor
flyver til og fra
kassen, hvorfra ungepip
vokser dag for dag.
Ungerne er store nu
kræver flere orm.
Arbejdsbyrden for de
gamle
den er helt enorm.
Mon de store, fede unger
ikke snart er klar
til at flyve ud af kassen?
tænker stærefar.

Han med mange orm i
gabet
stikker ho'det ind.
Ungerne de råber flabet:
Slip så, nærigpind!
Længe prøver han at lokke
frække unger frem.
Men de hygger sig i
kassen,
bli'r i deres hjem.
Ud han flyver efter mere
til sit sultne kuld.
Men mon ikke selv han åd,
han ha'd jo munden fuld?

Foto: Hans Hagge

NYT FRA ATLAS III

AF JESPER LEEGAARD

Det går ufattelig godt – en sætning som man naturligvis skal være påpasselig med at bruge. Faktum er dog, at vi er godt kørende med hensyn til at nå målsætningen for projektet her i Sønderjylland.
På TTT-fronten kom vi op på 70 % af vinter-TTT og 78 % af den tidlige forårs-TTT. Det er fantastisk flot når målsætningen for hele projektperioden er, at der skal gennemføres minimum 80 % af turene.
Den sene forårs-TTT kan gåes fra den 13. maj til og med den 22. juni. Her her der allerede gået 66 % af turene (godt hjulpet af sidste års ATLAS-lejr), så mon ikke vi nærmer os de 80 % dér når sæsonen er overstået. Tallene her stammer fra Bjarne Nielsens opdatering 13. maj 2016
Her i starten af juni er mange fugle i fuld gang med ynglesæsonen. Der bygges reder, lægges æg, ruges, fodres i reden og der fodres ny udfløjne unger – kort sagt: Det er nu der skal registreres adfærd, som kan sættes i kategorien ”sikker ynglende”. Der findes stort set ikke den fugl i landet nu, som ikke er i gang med årets yngel – det gælder om at holde øje med fuglene og afkode deres adfærd.
Ser du fx en spurvehøg komme flyvende med bytte i kløerne – så har du ”bevæger sig til sandsynlig redested” – sandsynligvis ynglende. Sølvmåger og stormmåger kan iagttages flyvende til og fra tage i byerne og i industrikvarterer. De kan have unger på tagene som skal fodres, så hold godt øje med dette fænomen. Det samme gælder for øvrigt også strandskaden. I modsætning til de fleste andre vadefugle, bringer strandskaden bytte til dens unger. Så ser du en strandskade fouragerende på græsarealer i byen, bør du holde øje med, hvor den flyver hen med regnormene.

Hættemåge med redemateriale
Foto: Frederik Skovby Jørgensen

Mange af jer har efterhånden registreret en stor del af de arter, som man kan forvente sig at finde. Udfordringen er nu, at få opgraderet ynglefundene fra mulig ynglende til sandsynlig og til sikker ynglende. Her er fanen ”Artsliste” en god hjælp. Fanen findes under overskriften ”Kvadrater” på ATLAS III hjemmesiden. Her får du en liste frem som med farvekoderne grøn, orange og gul viser om arten er indplaceret som henholdsvis sikker ynglende, sandsynlig ynglende og mulig ynglende. Jeg har smugkigget i en del kvadrater og det viser sig hurtigt, at der er flere arter som er ganske almindeligt ynglende, men alligevel kun er indplaceret med gul farve – mulig ynglende.
Her er en stor og vigtig opgave.
Endnu engang vil jeg også slå et slag for fanen ”arter registreret i nabokvadrater”. Her kan man se hvilke arter som er set i de kvadrater som ligger op mod ens eget kvadrat, men som endnu ikke er registreret i kvadratet. Ved at gennemse denne liste kan man givetvis finde flere arter, som man har overset.
Især nu hvor projektets fænologifilter er blevet aktiveret, er der en risiko for, at en art man havde tastet ind tidligere i forløbet er blevet fjernet. Jeg sad netop her i formiddags og kigge på ”arter registreret i nabokvadrater” i mit Gram-kvadrat. Her kunne jeg – til min overraskelse – se at rødstjert var registreret i nabokvadratet, men ikke i mit kvadrat. Så var det bare en hurtig tur ind til slotsparken og naturligvis var der syngende rødstjert her. Nu gælder det så bare om at få den som ”sikker ynglende” i løbet af sommeren.
Til slut vil jeg ønske jer alle nogle gode oplevelser med ATLAS III og håber, at I kommer ud på natlyt i en lun, stille og lys sommernat – det er altid en skøn oplevlese.

OM VIBEN - DOF'S LOGOFUGL

EN LANDMANDS ERINDRINGER

AF JENS O STEENSBERG

Jeg vil gerne fortælle til unge fugle folk hvad jeg har erfaret med viben på landet op til 1965.
Jeg har fået overleveringer fra min farfar, som var født 1858. Det han fortalte om viber, lærker og vipstjerten, svarer til det jeg selv oplevede som dreng. Farfar og far voksede op samme sted, i Sinding nordvest for Herning på sandjord og eng. Jeg voksede op øst for Hammerum på stift lerjord. Nedenstående svarer til det far fortalte og som han fik fra farfar. Der skete således ikke ændringer i 100 år op til 1965.

Foto: Torben Andersen

Jeg har ofte spurgt ældre landmænd +70, om hvor mange viber der var på en mark i halvtresserne. De angav, at der var samme antal som min farfar og far angav til mig. Det vil sige, at der var et vibepar for hver 2-3 tdl (*red. anmærkning: En tønde land svarer til ca. 0,55 hektar*). Til de som ikke ved hvad en tdl. er, kan jeg forklare at en vibefar havde en "toleransen område" med en radius på 150-250 m. Indenfor det område tålte han ikke andre viber. Mennesker blev tålt indenfor den halve afstand. Når vi hakkede roer, hvor man ganske langsomt nærmer sig reden, blev vi advaret af farvibe og vi fortsatte naturligvis og 25 m før reden kom mutter også på vingerne. Hun kunne dykke bagfra og gå meget tæt på ørene med vingeslag.

Foto: Hans Hagge

Jeg synes ikke jeg oplevede forskel i tæthed af vibereder fra forskellige jordtyper. Der var lidt færre på kornmarker, fordi kyllinger ikke begår sig i bare 20 cm høj korn. De vibereder der var på kornmark, kom lidt tidligere med kyllinger, fordi korn blev sået så snart jorden var tør. Det skete ofte sidst i marts. Roer og kartofler blev først sået/sat sidst i april. Der var ikke nogen i Midtjylland der havde vinterhvede, som sås om efteråret. Man skal vide den slags, fordi viben først lægger æg når der er "ro" på marken. Der kunne være længere mellem reder på det vi kalder flyvesand jord, fordi sand har få orm. Viben søger orm som solsorten, som vi ikke kendte dengang på græsplæner. Viben løber lidt, står stille med hovedet på skrå og jeg mener den ser efter orm, men andre mente den lyttede efter orm. Om foråret stod vibefar ofte i sneen sidst i februar for at sikre sig sit territorium. Fruen kom først sidst i marts og så var der vibekoncert. Min søster sagde en dag *"Kan du huske hvordan viben i måneskin skreg hele natten om foråret?"*. Det kunne vi ligge på loftværelset og lytte til.

Når jeg rensede roer med hesten, havde jeg et par grene med på radrenseren til at sætte ved vibereder. Når jeg så kom til reden holdt jeg øje med Prinses store fødder, men han trådte aldrig på æggene og jeg løftede

renseren op over reden. Viberne var ikke så aggressive, når jeg kom med hesten. Mange landmænd har fortalt at de løftede reden til siden , når de rensede roer eller hyppede kartoflerne. Vi havde et par tdl. med kuperet vedvarende græs på relativt tør lerjord og der var der som regel 2 vibepar. Det skete at viben fik kyllinger på kornmark, men de blev hurtigt ledt ud på græs eller roer/kartofler. Jeg tror ikke der var afgrøder eller jordtyper, hvor der ikke var viber. Det jeg har fortalt om viben gælder også for lærken med hensyn til territorier, men den klarede sig godt i en kornmark. Der var hverken råger, måger eller rovfugle op til 1965, hvor jeg forlod landbruget og blev maskinmester. Før indtrædelse i EU behandlede landmanden marker som han mente det var bedst. Han harvede og pløjede efter behov for at holde ukrudt væk. Viben holder af løs kultiveret jord, hvor de let finder orm. Lærken vil gerne have lidt strå at gemme sig i. I september når vi fik skrælpløjet samlede viber sig i sværme med hjejlerne på disse sorte marker. Der var ingen brakmarker eller på anden måde udyrket jord i halvtresserne. En hest og den lille Ferguson traktor kunne komme ud i alle markens hjørner og ind under levende hegn. Ved agerenden vendt vi ofte ude på vejen, der kom jo ikke mange biler. De var ikke tunge og kunne derfor også komme på fugtig jord hvor en stor nudags traktor ville køre fast. Det var intensivt landbrug med udnyttelse af hvert hjørne: afvandede ådale, enge, søer og fugtige arealer blev drænet. Åerne blev renset op hvert år for at holde marker tørre.

I dag 2016 bestemmer EU hvad landmanden må og ikke må. De forbyder sorte marker. Landmanden bestemmer kun hvilke afgrøder han vil så på marken, resten af året skal EU`s markplan følges. Markplanen har generet viben en del, men som før fortalt så var den ikke kræsen med marktype. Jeg tror den vil være meget skuffet, når den i dag kommer til en ukultiveret majs stubbe mark. Jeg mener at EU`s forbud mod at pløje i efteråret, har medført ukrudt sprøjtning. Når jeg i dag går ud på marken med kikkerten og møder den store traktor, så stopper de som regel og vi får en snak. De siger mågerne ofte tager fuglekyllinger og æg. Rågerne mopper alle andre fugle i tusindtal, spiser de tidligere fugles mad. Musvågen tager hvad der bevæger sig lidt langsomt op til harekillinger størrelse. Er man heldig at finde en viberede, så er vibefar konstant i luften for at holde måger og råger væk. Man må kunne se i statistik hvor mange procent landbrugsjord der ligger brak nu i forhold til tiden før EU. Mange store arealer er igen blevet vådområder. Skjern å enge, Varde å enge og en hel sø er genskabt nord for Varde. Generelt er vandstanden i alle bække ½ m højere nu end før 1965: det giver ofte oversvømmede marker. Viben, agerhønen, fasan, haren og lærken er da ligeglad med landmandens kunstgødning, som blot er tre forskellige slags salte for planters vækst. De skal bare have fred for ALLE typer rovfugle, de hvide måger og sorte råger.

Den 19. april kørte jeg en langsom tur rundt om Esbjerg og fandt den første vibe lave luftakrobatik ved Fåborg (Jylland). Jeg sad længe med kikkerten og nød dem. Da jeg to timer senere vendte tilbage var de væk og marken fuld af måger.

Foto: Torben Andersen

FORMANDENS KIKKERT

AF JØRN VINTHER SØRENSEN

Lige hjemvendt fra en ”Gå til fugl tur” i Hjartbro Skov” med pigerne Helle, Elisabeth og Karen som guider.
Det er altid hyggeligt at komme med på sådan en tur. Nu er det skovens ynglefugle, der dominerer. Droslerne og den store flagspætte har travlt med at fodre unger. Og langs med Gelså kunne vi lytte til den ivrige kærsanger, der netop er ankommet fra dens vinterkvarter i Afrika.

Stor Flagspætte Foto: S O Jensen

Efter turen blev den medbragte madpakke nydt (for dem, der havde sådan en med☺)
I skoven fik Harry opgraderet nogle arter i sit ATLAS-kvadrat. Det er nu og så frem til hen i august, at vi kan gøre dette.
Jeg vil takke alle for jeres store engagement i ATLAS-projektet.
På landsplan er der stor tilfredshed med, at vi har fået dækket det der svarer til 63% af de tidlige timetælleture efter tredje sæson. Målet er at 80% skal nås efter 4 år, så vi er åbenbart foran.
For Sønderjylland går det helt forrygende. Der er faktisk kun ganske få ledige kvadrater tilbage.
Så har du lyst og energi til også at tage en timetælletur i 2017, så tror jeg at DOF-Sydvestjylland vil blive meget glade for at vi hjælper dem med deres kvadrater. Og de har netop kvadrater, der grænser op til DOF-Sønderjylland, hvor de mangler at få taget deres timetælleture.
DOF-Nordjylland søger hjælp til timetælleture på Læsø. Måske er der nogen, der ikke ved, hvor næste ferie skal gå hen! Så kan nogle overnatninger på Læsø kombineres med et par timetælleture derovre☺
En af vores bedste fuglelokaliteter i Sønderjylland er Saltvandssøen nede i Margrethekog. Den var her i foråret helt uden vand i temmelig lang tid. Ingen anede hvorfor!
Jeg skrev til Naturstyrelsen Vadehavet og spurgte til dette besynderlige fænomen. Efter pinse fik jeg svar fra Naturstyrelsen. Årsagen til fænomenet er, at Naturstyrelsen har udskiftet deres gamle pumpestyringsanlæg fra 1983 med et nyt. Problemet var, at den pumpeservicevirksomhed, som Naturstyrelsen har indgået aftale med ikke kunne få den nye teknik til at virke.
Fredag før pinse begyndte de nye pumper så at køre.
Naturstyrelsen forventer at problemet nu er løst, og at det ikke gentager sig.
Hvis nogen nu skulle opleve, at vandet igen forsvinder, så kan jeg kun opfordre til at fortælle herom, så vi kan få de ansvarlige gjort opmærksomme på problemerne.
For trækfuglene er der heldigvis ikke tale om nogen katastrofe, da de finder deres føde ude i Vadehavet og bruger området bag digerne til at raste i, når der er højvande.
For de ynglende klyder kan det give problemer, da deres unger finder føde i det lave vand i Saltvandssøen. Så vi beder til, at problemet er løst.
I vores naboafdeling har turister på Mandø oplevet, at der er blevet skudt bramgæs i maj måned!!!
Vores tidligere landbrugsminister Eva Kjer Hansen gav grønt lys til, at et mindre antal bramgæs måtte bortskydes. Naturstyrelsen har stået for administrationen heraf.

I DOF Sønderjyllands område har vi også mange bramgæs. Så denne aktivitet kunne også have fundet sted hos os.
Hvis nogen observerer jagt på bramgæs må I gerne meddele dette til os i bestyrelsen.
Det er nemlig meget uheldigt at der bliver drevet jagt netop her i yngletiden, hvor de i forvejen truede vadefugle gerne skal have ro til at ruge på deres æg og passe deres unger.

Specielt en art som stor kobbersneppe er blevet skræmt fra vid og sans i forbindelse med denne jagt.

På et kommende møde med Naturstyrelsen vil vi fortælle hvad vores holdning er til denne jagt på fredede gæs og så endda i vores Nationalpark!!
Vi ønsker at denne bortskydning skal stoppe, da den bare jager gæssene over på andre marker, bortset fra de få, der bliver skudt. Men for de sjældne ynglefugle har aktiviteten langt større fatale konsekvenser! Det kan vi ikke acceptere.

Blåhals Foto: Torben Andersen

Vi vil jo gerne bevare Sønderjylland som et af landets bedste steder at kigge på fugle.

I skrivende stund ligger storkeparret og ruger på deres 5 æg i reden i Smedager. Blåhalsen breder sig, og i mit ATLAS-kvadrat ved Sommersted kunne jeg således høre hele 3 blåhalse synge på en gang i april måned. Den sortstrubede bynkefugl er også på fremmarch. Senest er et ynglepar fundet ved Diernæs strand i et sommerhuskvarter.
Så hav øjne og ører med, når I færdes derude. Der dukker tit en overraskelse op☺
God sommer.

TJEK, TJEK

AF METTE SARUS HANSEN

Solsorten skælder og smælder,
mens vredt med halen den slår,
for Nabomis går sin runde
i haven, hvor nælderne står.
Men nu gik han ind ad min dør,
og så blev der ro som før.

Solsorten taber en klat,
og dermed er punktum sat
for vreden og angsten.
Den letter glad
og plukker i hylden
sin morgenmad.

Foto: Niels Peter Møller

SET OG HØRT SIDEN SIDST

AF KARL SCHLICHTER OG MORTEN B HANSEN

Oplysningerne til oversigten er taget fra DOF-basen, hvor det hovedsageligt er de bemærkelsesværdige fugleobservationer, som danner grundlag. Det skal derfor samtidigt være en opfordring til alle, at man indtaster sine observationer i DOF-basen.
Visse arter kan være markeret med (SU), og derfor skal observationen først forbi Sjældenhedsudvalget, før en endelig godkendelse accepterer observationen.

Hvidvingede terner Hassberger See
Foto: Jørn Vinther Sørensen

Rødhalset gås er set den 7. februar og den 24. marts i Ny Frederikskog.
Mellemflagspætte (SU) er hørt den 14. marts i Gråstenskovene samt set den 13. og 15. marts i Kollund Skov.
Helt som forventet er der fundet flere mellemflagspætter i vores område. Fuglen i Kollund er meldt i en længere periode end ovenstående, men observationerne er ikke kommet i DOFbasen. Fuglen fra Gråstenskovene blev kun hørt og den bliver ifølge den ene observatør ikke forelagt SU.
Amerikansk sortand (SU) er set den 23. marts ved Pøls Rev på Als.
Et usædvanligt fund langt væk fra de traditionelle lokaliteter for arten. Såfremt fundet godkendes, vil det været det andet fund for Sønderjylland, da arten tidligere er set ved Lakolk Strand.
Savisanger hørt flere steder i området Rudbøl Sø og Magisterkogen.
Der er kun meldt op til 4 fugle i Magisterkogen og Rudbøl Sø. Der er således langt op til de 10 fugle, der blev registreret i området i 2012, hvilket kan skyldes, at der ikke har været en koordineret eftersøgning i 2016. Arten burde kunne findes andre steder i landsdelen, hvor Lakolk Sø hører til de mere oplagte steder at lytte efter arten.
Steppehøg er set 4 steder i Sønderjylland. 3 på vestkysten og 1 på østkysten.
Styltløber (SU) er set den 3. maj på Stormengene, Rømø.
Den næsten årlige Styltløber set på et klassisk tidspunkt, da slutningen af april og starten af maj er de bedste tidspunkter for arten i DK.
Hortulan er set den 12. maj på Tontoft Nakke.
Næsten den sjældneste fugl i perioden. Hortulan er i kraftig tilbagegang og projekter i Frankrig og Spanien med lysloggere gennemføres i forsøget på at få mere viden om arten. Arten er en delikatesse i Frankrig, men det er næppe kun det, der er skyld i tilbagegangen. I DOFbasen er der kun 8 observationer af arten siden år 2000.
Lille Fluesnapper er set den 21. maj på Tontoft Nakke.
Hvidvinget terne er registreret med formentlig 2-3 fugle. 1 fugl i Hasberg Sø fra 9-11. maj og dertil en observation af en fugl i Nørresø den 20. maj og i Hasberg Sø den 28. Maj.
Den næsten årlige invasionsagtige optræden i starten af maj udeblev således også i 2016.

<u>Status fra Sjældenhedsudvalget</u>
Følgende observationer er blevet godkendt siden sidste Panurus.
Mellemflagspætte (Christiansfeld 2015)
Mellemflagspætte (Draved Skov 2015)
Dværgværling (Landsende Rømø 2015)
Stor Skrigeørn (Rejs 2014)

<u>Følgende observationer er under behandling</u>
Tundrahjejle sp. (Margrethe Kog 2015)
Jagtfalk (Margrethe Kog 2015)
Jagtfalk (Rømø 2015)
Terekklire (Saltvandssøen 2015)
Terekklire (Saltvandssøen 2016)
Amerikansk sortand (Pøls Rev 2016)
Mellemflagspætte (hemmeligt sted 2015)
Dværgværling (Landsende Rømø 2015)

FUGLETURE I SØNDERJYLLAND

OAS/DOF SØNDERJYLLAND

Storketur til Tyskland
Lørdag d. 25. juni kl. 9.00 - 15.00
Vi kører til storkebyen Bergenhusen, der ligger ca. 100 km syd for den dansk/tyske grænse. I Bergenhusen har der i mange år ynglet hvide storke. I 2015 ynglede der 12 par.
Mødested: P-pladsen ved Tønder Svømmehal, Sønderlandevej 4.
Der arrangeres samkørsel efter behov. Husk pas og madpakke.
Turleder: Inger Sønnichsen, tlf. 23 62 99 34
Arr.: DOF-Sønderjylland, Tønder lokalgruppe

Foto: Niels Peter Møller

Margrethe-Søen, Gråsten
Torsdag d. 4. august kl. 9:00 – 11:30.
Vi kikker på skovens og søens fugleliv.
Mødested: P-pladsen ved skovkanten nær "Margrethe-Søen".
Indkørsel fra Felstedvej ca. 2-3 km fra slottet i Gråsten.
Turleder: Lars P. Hansen. Tlf. 40 87 62 44. .
Ring evt. om samkørsel.
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland

Aftentur til Trillen
Tirsdag d. 9. august kl. 19:00 – 21:00.
Vi kikker efter vadefugle, ænder, gæs med mere.
Skægmejsen plejer også at lade sig høre.

Foto: Svend O Jensen

Mødested: P-pladsen lige før Høruphav.
Turleder: Kaj Abildgaard. Tlf. 30 20 84 56. Ring evt. om samkørsel.
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland

Vidåslusen ved Det Fremskudte Dige
Lørdag d 13. august kl. 9.00 - 12.00
Vi vil se på vadefugle, ænder, terner, småfugle og rovfugle.
Mødested: P-pladsen ved Det Fremskudte Dige i Margrethekogen.
Turleder: Peter Kjer, tlf. 61 15 07 07.
Arr.: DOF-Sønderjylland, Tønder lokalgruppe

Stormengene kalder: Højsæson for vadefugle
lørdag 13. august 2016 kl. 08:00 - ca. 11:00
Vadefugletrækket er i fuld gang, så der venter os fugle i tusindvis, når vi op til højvande tager en gåtur ved Stormengene på sydspidsen af Rømø.

Foto: Svend O Jensen

Spætmejse *Foto: Svend O Jensen*

Vi kan også være heldige at se spændende småfugle, der raster i krattene.
Inde på engene kulminerer blomstringen af den smukke klokkeensian, mens mange andre planter lyser op med deres farvestrålende blomster. De smukke strandengsplanter får også opmærksomhed.
Medbring gerne kaffe/te.
Mødested: P-pladsen for enden af Stormengevej/Rimmevej ved Stormengene
Turleder: Jan Ravnborg
Arr.: Fugleværnsfonden

Oldenor, Bundsø og Mjels Sø
Lørdag d. 20. august kl. 9:00 – kl.12:00.
Med den nye Bundsø har vi fået endnu et godt fuglested på Nordals. Vi vil besøge alle 3 søer, som hver for sig har en del arter.
Mødested: P-pladsen ved pumpehuset ved Mjels Sø.
Turleder: Gabor Graehn og Hans J. Leth Hansen. Tlf. hhv. 42 72 04 40 og 29 78 69 70.
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland. Ring evt. om samkørsel.

Formiddagstur til Trillen
Fredag d. 2. sept. kl. 9:00 – 11:30.
Vi ser på forskellige ænder og evt. vadefugle.
Mødested: P-pladsen lige før Høruphav.
Turleder: Kaj Abildgaard. Tlf. 30 20 84 56. Ring evt. om samkørsel.
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland

Oldenor, Bundsø og Mjels Sø
Lørdag d. 24. september kl. 9:00 – kl.12:00.
Men den nye Bundsø har vi fået endnu et godt fuglested på Nordals. Vi vil besøge alle 3 søer, som hver for sig har en del arter.
Mødested: P-pladsen ved pumpehuset ved Mjels Sø.
Turleder: Gabor Graehn og Hans J. Leth Hansen. Tlf. hhv. 42 72 04 40 og 29 78 69 70.
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland. Ring evt. om samkørsel.

Fiskeørn - Foto: Torben Andersen

Foredrag + Kursus med Klaus Malling Olsen
27., 28.-30. oktober
Se side 5

Fouragerende skestorke Foto: Torben Andersen

Panurus

Udgives af Dansk Ornitologisk Forening (DOF) Sønderjylland og Ornitologisk forening for Als og Sundeved (OAS).
Oplag: 450 eks.
Tryk: A Søe-Knudsen, Stoholm.
ISSN 0904-5619

Løst abonnement
koster 150 kr, som indbetales på Sydbank:
Registreringsnummer: 7970
Kontonummer: 0114097
mærket Panurus. Husk at oplyse navn.
NB: Må IKKE bruges til kontingent til OAS.

Panurus er fælles medlemsblad for DOF-Sønderjylland og Ornitologisk forening for Als og Sundeved (OAS).
Det udsendes op til 4 gange årligt til alle medlemmer.

Synspunkter, der kommer til udtryk i artikler o. lign. dækker ikke nødvendigvis foreningens holdning.
Eftertryk i uddrag er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Bladet har til opgave
- at formidle sønderjyske ornitologers naturoplevelser
- at formidle den løbende diskussion om naturbevarelse
- at være til gensidig inspiration
- at formidle ornitologisk viden om den sønderjyske fuglefauna

Redaktion

Redaktionens adresse:
Panurus
Nyvang 10
6400 Sønderborg

Gabor Graehn
gaborgraehn@gmail.com

Her mangler Dit navn …

Produktionsplan

- Deadline for nr. 1 er 15. februar
- Deadline for nr. 2 er 15. maj
- Deadline for nr. 3 er 15. august
- Deadline for nr. 4 er 15. november

Artikler afleveres til Gabor, helst som OpenOffice- eller Word-fil.
Illustrationer leveres som jpg-filer/jpeg-filer eller som tegning/foto til scanning.

Artikler og billeder modtages med tak

Besøg DOF-Sønderjyllands hjemmeside på
www.DOF-SJ.dk
eller besøg os på facebook
Her findes masser af oplysninger om lokalafdelingen, samt aktuelle nyheder, forum og galleri.
"Mødestedet for sønderjyske ornitologer!"

Se også
www.OASweb.dk
OAS's hjemmeside med ture, fotoer og blog.

Med godt 400 modtagere har Panurus en stor læserskare. Vi modtager løbende små og store artikler fra medlemmerne, og det er vi meget glade for.
Hvis du har en artikel - eller en idé, så kontakt os endelig.

Redaktionen opbygger et billedarkiv om Sønderjyllands natur i almindelighed og fugleliv i særdeleshed.

Til dette arkiv søger vi billeder. Alle skarpe billeder har interesse, og ved brug angiver vi altid, hvem der er fotografen.

DANSK ORNITOLOGISK FORENING
SØNDERJYLLAND
FORMAND: JØRN VINTHER SØRENSEN
Kongevej 64
6100 Haderslev

Tlf.: 74 53 17 20 / Mobil: 20 80 39 16
@ : jorn.vinther.sorensen(a)gmail.com
www.dof-sj.dk

Kontingent bliver opkrævet af hovedforeningen

ORNITOLOGISK FORENING FOR
ALS & SUNDEVED
FORMAND: KAJ ABILDGAARD
Johan Skjoldborgsvej 3
6400 Sønderborg

Tlf.: 74 42 50 05
@ : abildgd@stofanet.dk
www.oasweb.dk

Kontingent til OAS (kr.150) skal indsættes på reg. 1551 og kontonr. 9104429

AFSENDER

PANURUS
EGON IVERSEN
BLÅMOSE 27
HØRUPHAV
6470 SYDALS

POST
PP DANMARK

B